

YMGYNGHORIAD ADRAN YNNI A NEWID HINSAWDD

CAIS CYMDEITHAS Y DIWYDIANT NIWCLEAR I GYFIAWNHAU ADWEITHYDD DŴR BERWEDIG UWCH (HITACHI)

Mai 12, 2014

Annwyl Syr/Madam,

Ysgrifennaf atoch fel aelod o fudiad PAWB, Pobl Atal Wylfa B / People Against Wylfa B ers ei sefydlu i wrthwynebu codi adweithydd dŵr dan bwysedd yn 1989. Ar y pryd, roeddwn yn fam i ddwy ferch dan ddeg oed. Fy mhryder am effaith presenoldeb gorsaf niwclear ychwanegol ar Ynys Môn ar eu hiechyd a'u lles hwy oedd y sbardun i mi ymuno â'r ymgyrch Erbyn hyn, mae un o fy merched yn fam i ddwy ferch a mab ei hun. Teimlaf yn gryfach nac erioed ers eu geni hwy bod parhau â'r obsesiwn i godi adweithyddion niwclear newydd yn symudiad anghyfrifol a chroes i bob synnwyr amgylcheddol ac economaidd. Mae dyfodol fy nwy wyres ac un ŵyr a'u disgynyddion hwy dros sawl cenhedlaeth yn mynd i fod dan fygythiad os bydd adweithyddion niwclear newydd yn cael eu codi yn Lloegr a Chymru, boed hynny gan EDF, Hitachi neu Toshiba/GDF Suez.

Cyn manylu ar fy rhesymau pam na ddylid cyfiawnhau'r adweithydd dŵr berwedig uwch, hoffwn gwestiynu amseriad yr ymgynghoriad hwn. Deallaf bod proses asesu dyluniad (GDA) yn mynd rhagddo ar hyn o bryd ar adweithydd dŵr berwedig uwch Hitachi gan y Swyddfa Rheoleiddio Niwclear (ONR). Dim ond ers dechrau'r flwyddyn eleni mae'r gwaith asesu hwnnw wedi dechrau o ddifrif, ar ôl tipyn o waith rhagarweiniol llynedd. Deallaf ymhellach y gall yr asesu hwn gymryd tua phedair blynedd i'w gwblhau. Pam felly mae'r ymgynghoriad cyfredol gennych ar yr union adweithydd hwnnw yn cael ei gynnal. A ydych yn rhagdybio y bydd y Swyddfa Rheoleiddio Niwclear yn cymeradwyo'r dyluniad, a'r asesiad ganddynt dim ond yn ei fisoedd cynnar iawn. Ni fedraf ddeall pam yr ydych yn bwrw ymlaen gyda'ch ymgynghoriad. Mae'n gynamserol â dweud y lleiaf. Gall hyn oll fod yn wastraff mawr o arian trethdalwyr os na chaiff dyluniad yr adweithydd dŵr berwedig uwch ei gymeradwyo gan y rheoleiddwyr niwclear. Mae'r pwynt hwn yn bwysig yng nghyd-destun perfformiad pedwar adweithydd dŵr berwedig uwch yn Siapan. Ers trychineb niwclear Fukushima, nid yw'r adweithyddion hyn wedi cynhyrchu unrhyw drydan. Yn wir, pan oeddent yn gweithredu, nid oedd eu perfformiad yn dda. Rhwng 2006 a 2010, "load factor" y pedwar adweithydd oedd 45% o gymharu â'r "load factor" disgwylidiedig o 80-90% wrth brisio'r adweithyddion hyn. Golyga'r perfformiad gwael hwn bod problemau niferus wedi codi gyda'r adweithyddion hyn yn arwain at atal cynhyrchu trydan. Onid yw'n rhyfedd iawn nad yw Cymdeithas y Diwydiant Niwclear yn cyfeirio o gwbl at hyn yn eu cais, ac nad oes unrhyw ymdrech o gwbl i esbonio beth oedd y problemau. Am y rheswm hwn yn unig, teimlaf bod yr ymgynghoriad yn sylfaenol ddiffygiol, heb sôn am fod yn gynamserol.

Nodaf resymau eraill pam na ddylid cyfiawnhau'r adweithydd dŵr berwedig uwch yr hoffai Hitachi orfodi ar safleoedd y Wylfa ac Oldbury.

Soniais eisoes am fy nheulu a'r cenedlaethau fydd yn ein dilyn. Pryderaf yn fawr am effaith gorsafoedd niwclear a'r gollyngiadau ymbeldrol ohonynt ar iechedd plant yn arbennig. Ychydig flynyddoedd yn ôl, cyhoeddwyd adroddiad KiKK yn yr Almaen a ddaeth i'r casgliad cwbl glir bod lefel leukaemia ymhlith plant dan 5 oed o fewn cylchoedd radiws o 5 cilomedr i orsafoedd niwclear Almaenig 37% yn uwch na'r cyfartaledd. Ar ddechrau 2012, daeth astudiaeth yn Ffrainc i gasgliadau tebyg. Roedd adroddiad KiKK yn ogystal ag effaith

trychineb niwclear Fukushima yn ddigon i argyhoeddi Llywodraeth yr Almaen mai digon oedd digon ac y byddai pob gorsaf niwclear Almaenig yn cau erbyn 2022. Credaf bod casgliadau adroddiad KiKK a nifer o rai eraill ar draws y byd yn ddigon i atal cyfiawnhau'r adweithydd dŵr berwedig uwch.

Mae safle'r Wylfa yn wahanol i bob safle niwclear Prydeinig arall gan ei fod ar ynys oddi ar y tir mawr. Mae Ynys Môn hefyd yn ardal o sensitifrwydd ieithyddol gan mai dyma'r sir a'r ganran ail uchaf o siaradwyr Cymraeg yng Nghymru. Dwy bont brysur sy'n ein cysylltu â'r tir mawr a thagfeydd trafnidiaeth yn arwain atynt pob dydd. Mae'r tagfeydd hyn yn waeth ym misoedd prysur yr haf pan chwyddir poblogaeth yr ynys o tua 68,000 i gyfanswm agosach at 90,000 i 100,000 gan ymwelwyr. Byddai gollyngiad ymbelydrol difrifol naill ai o orsaf bresennol y Wylfa neu o adweithyddion newydd posibl yn creu hunllef i bobl Môn a'r awdurdodau. Sut fyddai modd gwagio poblogaeth yr ynys dros ddwy bont brysur?

Mae 58% o boblogaeth Ynys Môn yn siarad Cymraeg. Pe bai Wylfa B yn cael ei adeiladu, byddai hyd at 6000 o weithwyr adeiladu ar y safle. Mae Horizon, is-gwmni Hitachi wedi dweud yn barod y byddai o leiaf tri chwarter y gweithwyr hyn yn dod o'r tu allan i Ogledd Cymru/Sir Gaer/Glannau Merswy. Byddai'r mewnlifiad hwn yn erydu'r Gymraeg yng nghymunedau Môn. Nid yw presenoldeb gorsaf bresennol y Wylfa wedi cryfhau'r Gymraeg ym Môn. Yn adroddiad Estyn yn 2006 ar gyfer Ysgol Gynradd Cemaes, sef y pentref agosaf at y Wylfa, dim ond 4% o'r plant oedd o gartrefi Cymraeg.

Y bygythiad mawr o godi dau adweithydd dŵr berwedig uwch yn Wylfa B yw'r gwastraff llawer poethach a mwy ymbelydrol fyddai'n cael ei gynhyrchu o ddefnyddio tanwydd wraniwm dwysach "burnup" uchel. Byddai hynny'n creu gwastraff anoddach ei drin fyddai'n beryclach. Mesurir ymbelydredd y gwastraff niwclear mewn Megawatt ddyddiau y dunnell. Gwastraff Sizewell B sydd â'r mesur uchaf o holl orsafoedd niwclear Prydain ar hyn o bryd sef 33,000 Megawatt ddydd y dunnell. Dywed Dr. John Large, yr arbenigwr niwclear mai'r mesur trwy ddefnyddio wraniwm dwys mewn adweithyddion newydd fyddai hyd at 70,000 Megawatt ddydd y dunnell. Mae hynny'n ffigwr i greu dychryn. Beth fyddai hynny'n ei olygu'n ymarferol fyddai storio gwastraff ymbelydrol lefel uchel o Wylfa B ar y safle am hyd at 160 o flynyddoedd. Hyd yn oed ar ddiwedd y cyfnod hwnnw, nid oes sicrwydd y byddai modd symud y gwastraff yn hwylus i gladdfa dan y ddaear. Fel y gwyddoch, nid oes unrhyw ardal ym Mhrydain wedi gwirfoddoli i gynnal profion daearegol i asesu addasrwydd y ddaeareg er mwyn sefydlu claddfa i wastraff niwclear. Hyd yn oed petai claddfa ar gael ar gyfer y gwastraff niwclear a gynhyrchwyd dros yr hanner canrif diwethaf, ni fyddai'n bosibl rhoi'r gwastraff newydd poethach wrth ochr yr hen wastraff oherwydd gwres ac ymbelydredd llawer uwch unrhyw orsafoedd newydd.

Dylech gymryd economeg anobeithiol ynni niwclear i ystyriaeth yn yr ymgynghoriad hwn. Dim ond gyda chymorth ariannol sylweddol gennym ni fel trethdalwyr a defnyddwyr trydan y byddai Hitachi fel EDF yn mentro codi adweithyddion newydd. Dyma agwedd arall sy'n gwneud yr ymgynghoriad hwn yn un cynamserol. Ar hyn o bryd mae ymchwiliad yn cael ei gynnal gan Gomisiynydd Cystadleuaeth yr Undeb Ewropeaidd ar gyfreithlondeb y cytundeb ariannol rhyngoch chi fel adran ar ran y Llywodraeth â chwmni EDF parthed prosiect Hinkley Point C. Os bydd y Comisiynydd yn cadarnhau ei gasgliadau cychwynnol wrth gyhoeddi'i ymgynghoriad, sef bod tebygolrwydd bod y cytundeb yn anghyfreithlon ac yn groes i reolau cystadleuaeth yr Undeb Ewropeaidd, yna bydd rhai i EDF a Hitachi ddechrau o'r dechrau a meddwl sut i gyflawni'r amhosibl, a chodi adweithyddion niwclear newydd heb gymorthdaliadau cyhoeddus.

Am yr holl resymau uchod, dylech wrthod cais Cymdeithas y Diwydiant Niwclear i Gyfiawnhau'r Adweithydd Dŵr Berwedig Uwch yn gwbl bendant a diamwys.

Yn gywir,

Rhian Medi